

AUTHENTIC DOCUMENT: A MULTIFUNCTIONAL TOOL IN THE PROCESS OF TEACHING AND LEARNING ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE (RFL)

Ludmila Braniște

Assoc. Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Within this present article we try to highlight the multiple bonds of the use of the authentic document in the teaching-learning classes of RLS (Romanian as a Foreign Language). The authentic document, whether in a written, audio or audio-visual form, becomes a didactical mean in the hands of the professor meant to stimulate the development of linguistic, cultural and communicative competences among foreign students, as it is an authentic trigger capable to allow students to become actively involved in the process of learning the Romanian language as a foreign language and to allow professors to exploit the strategies of oral comprehension and written production during teaching classes.

Keywords: teaching techniques, authentic document, the optimization of the teaching-learning process, RLS, written, audio and audio-visual means.

Numeroși autori, psihologi, neurolingviști ori didacticieni, au subliniat importanța folosirii documentului autentic la orele de predare-învățare a unei limbi străine invocând gradul de plăcere ori de curiozitate pe care îl poate suscita această sursă. Știm foarte bine că inputul trebuie ales cu mare atenție de către profesor, întrucât acesta poate sau nu activa creierul, gustul, curiozitatea subiecților care învață o limbă străină.

În didactica predării-învățării limbii române ca limbă străină (RLS), precum și în celelalte domenii ale activității umane, modalitățile de acționare evoluează constant. Fiecare epocă, în dependență de context și de situația socio-economică, de evoluția sa tehnologică sau de starea de progres în cercetarea didactică și de particularitățile studenților, dă naștere la anumite metode de predare, fără a produce o ruptură reală, căci prezentul este legat de trecut; fiecare dintre aceste modalități le înlocuiesc pe cele vechi, dar păstrează însă elemente didactice anterioare.

Începând cu anii 80 și până în prezent prevalează metodele noțional-funcțională și comunicativă. Abordarea comunicativă a apărut atunci când cercetarea în domeniul limbajului și didacticii au permis să se țină cont de bilanțul negativ al metodelor de inspirație behavioristă și când dorința de a comunica în mod eficace într-o limbă străină a devenit mai pronunțată. Conform abordării comunicative, cuvintele sunt generate de studenți, ci nu de profesor, iar interacțiunea dintre studenți este în centrul experienței de învățare-predare-evaluare a RLS care se realizează mai degrabă prin sarcini decât prin instrucțiuni ce vizează noțiuni, funcții, acte de vorbire și intenții de comunicare clare și precise. Aceste interacțiuni trebuie să fie organizate, gestionate și evaluate de către profesor. Studentul are, deci, rolul activ de a acționa, iar rolul profesorului este de a-l învăța pe acesta dintâi cum să învețe. (5, 75) Rolul profesorului de RLS este astfel redefinit, căci acesta este în același timp animator, coordonator și conducător, ci nu învățător. (2, 48) În acest context, accentul se pune pe sens, pe conținut, ci nu pe formă: se încearcă astfel să se țină cont de situația de comunicare (14, 32-33), chiar de contextul, implicațiile, statutul, rolul și psihologia personajelor, progresul devenind din liniar spiralic. (2, 44)

Abordarea comunicativă în domeniul RLS deosebește învățarea de posesie. Contrar învățării, posesia sau achiziția este spontană, inconștientă, „intuitivă” și are loc atunci când se

pune accentul pe comunicare și nu pe formă: *Progresul într-un curs de tip comunicativ se caracterizează prin suplețe prin caracter non-liniar și atenție pentru învățare în raport cu predarea.* (2, 45)

Metoda comunicativă se dă ca obiectiv principal de comunicare în RLS, ținând cont de astfel de factori cum ar fi: motivarea, sentimentele, aptitudinile și personalitatea studenților sau celor ce studiază limbă română ca limbă străină. Profesorul de RLS va alege metodele și strategiile în dependență de interesele, cerințele și stilul de învățare al studenților, gradul de similitudine între limbi. Diana Câșlaru sublinia într-unul din articolele sale centrat pe exploatarea similitudinii în învățarea unei limbi străine că

l'étude de la proximité des langues représente un grand apport au domaine de la didactique des langues étrangères. Le processus d'acquisition / apprentissage d'une langue étrangère diffère fortement en fonction du degré de proximité linguistique entre la langue source et la langue cible. (3, 1006)

Această abordare favorizează deci o practică pedagogică mai rațională și mai eficientă, care răspunde mai bine așteptărilor, cerințelor și motivației studenților, dar care vizează în același timp și grija profesorului pentru eficiență, obiectivelor sistemului educativ și interesului societății antrenate în procesul de mondializare.

Există anumite principii care trebuie respectate în aplicarea metodei comunicative: este foarte important de a varia formele de lucru; astfel este bine să evităm trecerea de la o activitate la alta, fără a scoate miezul consumând manualul într-o oarecare măsură; cât privește lucrul în echipă, se recomandă exerciții care necesită o pregătire și o organizare bune (proiecte de cercetare, chestionare, exploatare tematică a unui text, ateliere de scriitură creativă). Studenții pot să vină în fața clasei, individual, câte doi sau în grupuri mici. Ei pot nota remarcile la tablă, pot să facă o prezentare orală. Dacă exercițiul se face în scris, este necesară verificarea, să ne asigurăm că studenții notează răspunsurile corecte de pe tablă. Se recomandă practicarea etero-evaluării, adică studenții corectează răspunsurile greșite ale colegilor lor, căci după cum scrie Evelyne Berard: *La progression conclut bien sûr l'évaluation sous toutes ses formes (hétéro-auto) qui doit permettre à l'apprenant de se placer par rapport aux objectifs d'enseignement.* (2, 49) Desigur, va trebui să variem tipurile de exerciții: combinarea, traducerea, completarea, citirea, ascultarea, scrisul și exprimarea orală, atât în predare cât și în evaluare. Atunci când studenților li se dau sarcini, profesorul de RLS așteaptă de la aceștia capacitatea de metacogniție, de inducție și deducție. De aceea, fie că vorbim de metode de predare tradiționale sau moderne, de metode activ-participative sau non-participative, de metode de predare sau de evaluare, pentru reușita demersului didactic în ceea ce privește predarea RLS, aceste metode trebuie mereu alternate, îmbinate și completate unele cu altele. (19, 158) Profesorul trebuie să încerce să se asigure că acționează în unison cu studenții și de aceea trebuie să se intereseze personal de starea de dezvoltare lingvistică a acestora.

Calitatea și frecvența comunicării reciproce între studenți, este bine de știut, sunt factorii care facilitează procesul de învățare, iar profesorul trebuie să pună la dispoziția studenților străini capacitățile sale lingvistice, culturale și pedagogice, să aibă răbdare să-i asculte pe studenți:

Viziunea despre învățare propusă de metoda comunicativă înaintea o atitudine vis-à-vis de atenția față de rezultatul final al studenților; plecând de la principiul că învățarea unei limbi străine se face prin reajustări succesive și prin aplicarea productivă a unui sistem. În această viziune față de limba străină, atitudinea activă a studentului are un rol foarte dinamic. Dificultatea constă în abisul care poate să existe între aceste principii și condițiile de realizare a acestor principii. (17, 158)

A aplica la lecția de RLS metoda comunicativă înseamnă să cerem studentului să fie activ, să ia deseori în mâinile sale inițiativa, însă, după cum menționează Berard, *prin obișnuințele sale, el nu este pregătit de așa ceva* și nu este ușor de aplicat metoda comunicativă atunci când profesorul nu are destule cunoștințe lingvistice și suficientă experiență pedagogică. (2, 59) De aceea sunt binevenite, în acest scop, seminarele metodologice, simpoziioanele și workshop-urile pe domeniul RLS care îi va iniția în tehnicile de sală de curs, dar le-ar mai oferi și mijloace pedagogice (metode, tehnici de predare, materiale auxiliare). În ultimii ani, specialiștii din domeniu oferă tot mai multe informații despre ultimele instrumente didactice pe care profesorul de RLS le are acum la îndemână pentru lucrul la clasă (inclusiv materiale audio-video însoțite de fișe de lucru), insistând pe importanța respectării principiului autenticității (13, 133). Este important ca profesorul să poată utiliza și adapta documentele autentice. *Didactica trebuie să fie creatoare pentru ca predarea să fie echitabilă. Publicul 'global' există doar pentru motive comerciale, orice predare a limbii străine trebuie să fie adaptată la condițiile locale.* (12, 47) Mai mult decât atât, profesorul trebuie să fie la curent cu studiile consacrate teoriei interlimbii pentru a potența astfel creativitatea elevului/studentului, fără a mai dramatiza elementele de eroare generate în producțiile orale și scrise ale acestuia. (1, 89)

În general, profesorii de RLS folosesc metodele comunicative în sala de curs, le utilizează ani de-a rândul și le stăpânesc destul de bine. Lucrul cu video și casetele audio oferă profesorului un suport larg și variat care limitează într-o oarecare măsură slăbiciunea profesorului pentru comunicarea orală. Însă aceste tehnici moderne și productive (video, computerul, Internetul) *nu sunt folosite la maxim și în condițiile cele mai bune* (20, 215). Desigur că, noi profesorii, folosim aceste metode de ultimă oră, însă nu avem posibilitatea să le utilizăm permanent, de aceea, noi ne-am propus să analizăm și să găsim soluții pentru alte activități ce dezvoltă competențe comunicative la studenții străini, însă care sunt mai accesibile și anume vom aborda importanța documentului autentic în dezvoltarea competențelor comunicative.

Pentru început, trebuie să amintim că o lecție se compune din mai multe părți, derularea cărora implică suplețe și flexibilitate, ceea ce este cam greu de obținut dat fiind faptul că studentul internațional vine cu o deprindere deja formată din școala din țara sa și această obișnuință ține și de metoda tradițională. Amintim și etapele unei lecții: activitatea explicativă, asimilarea, repetare și aplicarea.

Un pas important este alegerea documentului autentic și, ținând cont de aceasta, trebuie să luăm în considerație două aspecte: caracterul pragmatic (disparitatea studenților, finalitățile cursului, tipul de predare) și caracterul afectiv (dorința și așteptările studenților). Utilizarea strategică și inteligentă a unui document autentic la orele de limbă străină poate constitui garanția unei pedagogii de succes, sincronă cu dezideratul *Cadrului European Comun de Referință pentru limbi*, în care apelul la o abordare comunicativă ocupă prim planul didacticii predării unei limbi străine. Spunem utilizare strategică și inteligentă pentru că, așa cum bine sublinia Valérie Lemeunier într-un scurt articol consacrat elaborării unei unități didactice plecând de la un document autentic, alegerea unui document autentic, folosit ca suport în predarea unei unități gramaticale sau culturale la ora de limbă străină, nu se face întâmplător, întrucât acesta nu servește numai la expunerea unor informații, ci constituie sursa principală de inspirație pentru activitățile de fixare și de producție scrisă sau orală. (9, 2) De aceea, unii autori îndrăznesc să descrie documentul autentic ca fiind coloana vertebrală a procesului modern de predare a unei limbi străine centrat pe fiecare subiect în parte, beneficiar al lecțiilor de limbă străină. (15, 397)

Documentul autentic are un rol fundamental în învățarea limbii române ca limbă străină, chiar de la primele momente ale descoperirii acesteia. Se pune întrebarea: Este nevoie să înveți a trăi din nou pentru a vorbi o limbă nouă? (6, 39) Într-adevăr, documentul autentic îl

plasează pe cursant în acea lume reală și sala de curs devine împreună cu documentul autentic o prelungire a experienței de zi cu zi a studentului. Noi, profesorii de RLS, dorim ca studentul internațional să fie capabil să comunice în limba română. Cerințele unui francez sau englez, de pildă, față de studentul nostru sunt cu mult mai inferioare decât cerințele profesorului față de același student, căci străinul se așteaptă la competențe de comunicare orală, în timp ce profesorul – la competențe de exactitudine, corectitudine morfo-sintactică. Gramatica nu este neglijată, din contra, studierea sistematică arată cât de importante sunt cele trei faze ale învățării limbii române ca limbă străină (activitatea explicativă; asimilarea și repetare; aplicarea). Punctul de plecare este tematic, însă procedeul rămâne uniform: activ și comunicativ.

Deci, fără a marginaliza componentele gramaticală ori culturală, profesorul, potențând valoarea unei situații de comunicare reală pe care o conferă orice document autentic, nu face decât să exploateze cât se poate de mult componenta comunicativă care are ca țintă o părtășie vie, reală, deci autentică între doi sau mai mulți interlocutori, dacă este să amintim de sensul etimologic al cuvântului de comunicare, și anume acela de cuminecare ori de împărtășire a unuia cu/de celălalt. (8, 1) Oferind prin intermediul cântecului o imagine nefabricată a lumii exterioare, profesorul contribuie astfel la a-i dezvolta subiectului care învață limba străină o atitudine favorabilă, de deschidere față de limba și cultura străină cu care intră în contact, față de componenta socială a limbii, ori față, de cele mai multe ori, de adevărata și netrucată limbă a nativilor la care pot avea acces străinii grație documentului autentic. Cu alte cuvinte, cântecul poate declanșa motivația celui care învață o limbă străină, și, în egală măsură, îl poate sensibiliza spre o deschidere destinsă către o alteritate lingvistico-culturală. (7, 1)

Trebuie să găsim mijloacele de integrare și de lărgire a câmpului de comunicare. În această călătorie prin care se subînțelege fixarea, memorizarea și folosirea, care este rolul documentului autentic? În primul rând, acesta este mijlocul cel mai simplu și mai puțin costisitor de a aduce o părticică din România la lecția de limba română ca limbă străină prin disciplina *Identitate culturală românească*. Trecerea de la asimilare la comunicare nu face abstracție de gramatică sau de progresul lingvistic. Conform teoriilor lui Chomsky, orice ființă umană posedă o competență de limbă, adică un fel de gramatică interioară, intrinsecă care exteriorizează în comportamentele sale verbale efective. Astfel, toți studenții sunt lingviști. Profesorul care folosește documente autentice, recurge numaidecât și la explicarea fenomenelor gramaticale, *astfel, analiza împreună cu studentul străin a unor texte din diverse tipuri de discurs poate lărgi și ușura demersul achizițional la nivel lexical*. (16, 768)

În tabelul de mai jos, ajutându-ne de clasificarea documentului autentic oferită de autoarea Camelia Georgescu, am încercat să introducem principalele suporturi scrise, orale, vizuale, televizare, electronice, menite să faciliteze profesorului munca de predare a limbii străine și efortul studentului de a-și apropria o limbă nouă. (10, 194)

Tipul de document	Metodă	Conceptualizare	Sinteză
un ziar, o revistă, o hartă, un plan urbanistic, orar tren, o telegramă, un cec, un pașaport, anunțuri publicitare, o reclamă, un pliant turistic, un program de televiziune sau de film, un formular, o rețetă, un formular bancar, o bandă desenată, o fotografie de familie, străzi, un buletin meteorologic, un cântec, un film sau un documentar, un orar, niște rezultate sportive, o critică literară, extrase dintr-o emisiune televizată, cărți	Deductivă Inductivă Interpretativă Metacognitivă	Modul conjunctiv	Ipoteză Analiză Metodă

Orice tip de document am alege din acest tabel pentru integrarea lui în lecție, acesta trebuie să dovedească abilitatea și originalitatea cadrului didactic. (4) Înțelegerea unui conținut lingvistic nou este primordială, de aceea, pentru ca materialul didactic autentic să faciliteze comprehensiunea sensurilor cuvintelor unui text, aceasta trebuie să se facă în urma unei divizări a conținutului în trei etape, și anume în etapa de pre-ascultare / pre-citire (care corespunde activităților care urmează să fie propuse înainte de descoperirea documentului), de ascultare sau citire (care corespunde activitățile de descoperire a documentelor și de post-ascultare / post-lectură (care corespunde activităților care trebuie efectuate după studierea documentului). (11)

Aici nu se neagă importanța elucidării și sistematizării unui fenomen lingvistic, însă, având la dispoziție documente autentice, noi avem posibilitatea de a-l aborda paralel cu manualul, în mod pragmatic, direct legat de competența comunicativă. Cu o astfel de tratare se vizează crearea unei intuiții la studentul străin, un „feeling”, o bucurie de a învăța, care vine prin joc... *A juca cu cuvintele înseamnă a juca cu substanța exprimării: sens, litere, silabe, rime... și cu accidente de formă și de sens pe care le crează această manipulare...* (2, 62)

Unul din tipurile de documente autentice românești poate fi cântecul. *Spune-mi ce cântă, și îți voi spune cine ești și dacă a învăța limba română înseamnă a învăța puțin despre ceea ce sunt românii, cântecul își găsește locul său în clasă. Cu muzica înainte. În timp ce cântă, studenții vor simți legătura între ritm, melodie și text. S-a demonstrat că folosirea cântecului ca material didactic suscită, prin muzică și cuvinte, activitatea mentală a elevilor/studentilor, favorizează memorizarea, controlează ritmul cardiac și respirator, influențează comportamentul ori emoțiile, îmbunătățește abilitățile de ascultare și înțelegere într-o limbă străină, el devenind astfel un instrument multifuncțional.*

Pentru a acumula materialele necesare apelăm tot la tehnologiile moderne, cum ar fi Internetul. O multitudine de site-uri ne oferă o gamă largă de cântece românești, format mp3, mp4, wmp, chiar și negative pentru a putea fi cântate karaoke, ce ne permit să accesăm nu numai cântecele, dar ne dau și multe materiale destinate folosirii în clasă.

Când vom alege cântecul, vom ține cont de anumite criterii:

- cântecul este propus de studenți,
- cântecul are succes la radio, la televizor,
- cântecul îi place profesorului,
- cântecul corespunde gustului studenților,
- cântecul îi surprinde sau este plictisitor,
- tema cântecului corespunde cu tema cursului,
- cântecul poate fi cântat sau poate fi folosit la pentru o înscenare, sau la dans.

Cântecul introduce un univers non-lingvistic în clasă: adică muzica. Înțelegerea textului, vine mai târziu; în afara contextului, ea nu are rol de învățare, ci un rol secundar...

Profesorul de RLS este tentat să se concentreze doar pe cuvinte și pe analiza lor în termeni de achiziționare lingvistică. El nu ignoră aceste aspecte și utilizează cântecul pentru a descoperi cultura României în diversitatea sa. Cântecul va servi ca suport de exprimare scrisă și orală, animator de activități și deschidere spre lume și în sfârșit cântecul crează o atmosferă de sărbătoare. Pentru a trezi interesul și curiozitatea studenților, pentru a crea o motivare pentru descoperire, profesorul crează o legătură între student și document.

profesorul scrie cuvântul „cântec” pe tablă;

ce înseamnă „cântec” pentru voi? (muzică, instrumente, melodie);

stabilește împreună cu studenții străini câmpul semantic a temei cântecului;

studenții completează un text în care sunt folosite frânturi din cântec;

studenții ascultă începutul cântecului apoi presupun evoluarea lui;

studenții discută aspectele tematice ale cântecului.

Prima descoperire a cântecului este asociată cu o însărcinare. Obiectivul este de a face ascultarea conștientă. În raport cu etapa precedentă, cântecul este deja cunoscut, familiar. La această etapă se propun următoarele activități:

studentii fac lista instrumentelor muzicale pe care le recunosc în cântec;

li se dă o listă de cuvinte din care trebuie să le încercuiască doar pe acelea pe care le-au auzit în cântec.

Cântecele moderne prezintă deseori un moment de izolare, sentimente, crează o impresie, un strigăt, niște motive. Câteodată fac referință la fapte sau persoane pe care studentul le ignoră. În acest caz, se recomandă profesorului să fie prudent în interpretarea textului: ce înțelege studentul?; de ce el înțelege așa? Profesorul stă în spatele activităților, doar le ghidează. Lucrul asupra cuvintelor poate să cuprindă mai multe activități:

clasificări;

căutarea informației precise;

întrebări generice pentru aprofundarea înțelegerii fără a parafraza textul;

să spună ce au aflat despre personajele textului;

care sunt acțiunile unuia sau ale altui personaj;

cum înțeleg expresia cutare sau cutare etc.

Și studenții străini trebuie să găsească răspunsurile în textul cântecului.

Pentru etapa exprimării orale și scrise se propun două activități:

studentul ia o poziție personală în raport cu cântecul sau tema abordată și

exerciții de creativitate.

De exemplu:

după părerea voastră, cântecul trebuie să transmită un mesaj?

ați ascultat un cântec despre folosirea drogurilor; considerați utilă compunerea unui astfel de cântec în lupta contra drogurilor?

cântecul ne comunică despre viața tinerilor din România?

au ei aceleași preocupări ca și tinerii țării noastre?

Desigur că există și alte metode de a aborda un cântec la lecția de RLS, cum ar fi clipurile muzicale care servesc la promovarea cântecului, hit parad-ul etc. Obiectivul nostru pedagogic poate fi rezumat printr-un deziderat: să le trezim studenților gustul pentru învățare.

În concluzie, observăm, astfel, ca *discuția despre elementele culturale din limbă devine un subiect obligatoriu în cadrul orelor de limbi straine* (18, 87), iar putem spune că obiectivele pe care ni le-am propus au fost aduse la bun sfârșit, deși sunt încă multe de descoperit și de învățat în privința documentelor autentice și a cântecului.

BIBLIOGRAPHY

1. Andrei E.-M., Braniște L., Cășlaru M.-D., 2014. *The complexity of interlanguage – a computer assisted analysis*, Bucharest University Press, The 9th International Conference on Virtual Learning (ICVL).

2. Berard, E., 1991. *L'approche communicative*. Paris, CLE International.

3. Cășlaru M.-D., 2016. *Pour le soutien de l'exploitation de la similitude dans l'apprentissage des langues*, în *Journal of Romanian Literary Studies*, issue 8.

4. Bondrescu S., 2017. *Integrarea documentului autentic în orele de limba franceză*, 13 ianuarie, <https://iteach.ro/experiencedidactice/integrarea-documentului-autentic-in-orele-de-limba-franceza>, (16 aprilie 2019).

5. Puren Ch., 1995. *Des méthodologies constituées et de leur mise en question*, dans *Le Français dans le monde, no spécial Recherches et Applications*, janvier, Paris, EDICEF.

6. Duverger Jean, 2002. *L'enseignement du français en Turquie: Entre traditions et nécessaires évolutions*, dans *Le Français dans le Monde*, mars-avril.

7. Veda, A.-Y., 2010. *Le Document authentique : un exemple d'exploitation en classe de FLE*, Synergies Canada, No 2, <file:///C:/Users/Administrator/Desktop/1173-Texte%20de%20l'article-7349-1-10-20110131.pdf>, (10 aprilie 2019).
8. Petithory F., 2016. *Introduction à l'approche communicative*, <http://tentative1monsite.esy.es/wp-content/uploads/2016/06/Approche-communicative.docx>, (28 martie 2019).
9. Lemeunier V., 2006. *Élaborer une unité didactique à partir d'un document authentique*, <http://www.franparler-oif.org/images/stories/dossiers/lemeunier2006.htm>, (12 aprilie 2019).
10. Georgescu C.-A., 2011. *La didactique du français langue étrangère: tradition et innovation*, Colecția Didactici Aplicate, Pitești, Editura Tiparg.
11. Căpuzaru A., 2018. *Les documents authentiques en classe de FLE*, EDICT – Revista educației, 26 martie.
12. Vigner G., 1995. *Présentation et organisation des activités dans les méthodes*, dans *Le Français dans le monde*, no spécial Recherches et applications, janvier, Paris, EDICEF.
13. Platon, E., 2017. *New Tools for Assessing Communication Skills in the Romanian Language*, în revista *Lingua*, nr. 1.
14. Nastasiu S., 2018. *Aspecte Din Istoria Studiului Comunicării History of Communication Study*, în *World Science*, 8 (36), vol.3.
15. Badulescu S.-M. , 2009. *L'utilisation du document authentique – garantie de la pédagogie du succès en français de spécialité*, Université de Pitești, www.diacronia.ro/indexing/details/A5729/pdf, (10 aprilie 2019).
16. Drugă L., 2017. *Creativitate lingvistică și variație stilistică în denumirea unor preparate culinare tradiționale de fruct/dulce sau de post adaptate la spațiul urban moldovenesc*, în *Proceedings of the Firth International Conference on Onomastics Name and Naming Sacred and Profane in Onomastics*, Cluj-Napoca, Editura Mega & Argonaut.
17. Dumond P., 1999. *La politique linguistique et culturelle de la France en Turquie*, Paris, l'Hartman.
18. Dafinoiu, C.-V., 2017. *Conversația ca metodă activă de predare-învățare a românei ca limbă străină*, în vol. *Educație, știință și tehnologie în învățământul medical*, Iași, Editura universitară *Gr. T. Popa*.
19. Leon, L., (2018). *The role of the foreign language teacher in the 21st century*, în vol. *English for Medical Purposes. Current Methodology and Practical Applications*, Cluj, Editura Medicala Universitara.
20. Franțescu, O.-M. 2018. *Issues in Learner Assessment between Tradition and Change*, în Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors) *Mediating Globalization: Identities in Dialogue*, Arhipelag XXI Press.